

1956. október 25.

Interjú a Kossuth téri sortűzről Andrásfalvy Bertalannal

A Kossuth téri sortűz az '56-os forradalom máig egyik legkérdésesebb eseménye. Ma sem lehet pontosan tudni, hogy ki adta ki a tűzparancsot, valamint, hogy pontosan hányan vesztették életüket a „véres csütörtökön”. A sortűzben legalább hatvanegy ember meghalt, mások százon felülre becsülik a halálos áldozatok számát. A meg nem válaszolt kérdések és a fájó emlékek megmaradtak. Andrásfalvy Bertalannal, Széchenyi-díjas néprajzkutatóval, az Antall-kormány kultuszminiszterével beszélünk.

– Nem szokott az 1956-os élményeiről nyilatkozni. Mi ennek az oka?

Sohasem szerettem ezekről a napokról beszélni, mert az emlékek lázas izgalomba hoznak. Nem jó visszaemlékezni a Kossuth téri sortűz napjára. Viszont szólni kell, mert azt tapasztalom, hogy sokszor téves vagy félrevezető megnyilatkozás van az októberi eseményekről. Természetesen mindenki máshonnan és másképpen látja a dolgokat, mert más eseményeken ment át. Ugyanakkor nem igaz az a felfogás, hogy az '56-os forradalom csak „a pesti srácok balhéja” lett volna, amint azt egy a változás után magas méltóságot betöltő politikus nekem mondta...

– Ha jól tudom, nem élt akkoriban Budapesten. Hogyan került a pesti tüntetéssorozatba?

Valóban, akkoriban a Szekszárdi Múzeumba dolgoztam, és egy kiállítás ügye miatt utaztam az Országos Levéltárba. Megérkezésem után egy nappal, október 23-án a Műegyetemről induló diákok tüntető menetéhez csatlakoztam, velük mentem a Bem szoborhoz, majd a Parlament elé. Onnan éjfél felé indultunk el a Rádióhoz, ahol már lőttek. Fegyverünk nem volt. Többedmagammal meg akartuk akadályozni azt, hogy az Üllői út felől a Múzeum körútra érkező orosz tankok eljussanak a Rádióhoz. Ezért összekapaszkodva élőláncot alakítottunk előttük. A tankok meg is álltak, nem gázoltak el minket. Egy darabig szemben álltunk, és farkasszemet néztünk velük, míg egyszer csak megfordultak és elmentek. Kimondhatatlanul örvendtünk, de hamarosan kiderült, hogy örömünk korai volt. Úgy tíz-tizenöt méter után megfordultak és nagy sebességgel nekünk rohantak! A nagy bátorságunk akkor szertefoszlott: széjjelugrottunk, mint a szöcskék. Akkor a tankok odamentek az Astoria kereszteződésébe.

– Mi történt pontosan október 25-én?

A bátyámmal 25-én reggel átmentünk ismét Pestre. Valószínű, ugyanazokat a tankokat láttuk meg az Astoriával szemben, a Kossuth utca északi oldalán a járda mellett. Már órák óta nem lőttek, elképzelhető, hogy 23. éjjele óta bezárva, teljesen el lehetett gyötörve a légénység. Akkor az egyik tank, amit fegyvertelenül körülálltunk, – nem lehettem messzebb tőle két méternél –, tornya felnyílt, és kiemelkedett belőle egy elgyötört arcú kiskatona koszos zsebkendőjét felmutatva, jelezte békés szándékát. Valaki oroszul kiáltotta neki: *„Nem vagyunk fasiszták! Nem akarunk elleneteket harcolni, csak szabadságot és békét akarunk!”*. Egyszer csak egy ember ordítva, sírva rohant a katona felé – valószínűleg valamelyik hozzátartozóját veszíthette el a napokban – nem engedte a tömeg, hogy megüsse. Lefogták. Akkor mondta valaki, hogy menjünk a Parlament elé, tüntessünk!

Végigmentünk a Múzeum körúton a Deák tér felé, majd a Báthory utca sarkán keresztül értünk az Országházhoz. Ott vettük észre, hogy utánunk már nem jön a tömeg. Pár ezer ember azért így is volt, de csak később tudtuk meg, hogy a mögöttünk jövők elé álltak tankokkal, és nem engedték, hogy kövessék az Országház elé induló tömeget. A Kossuth tér torkolatánál láttuk, hogy a Parlament lépcsőjénél egy tank áll. Amikor meglátta, hogy jön a tömeg zászlókkal, akkor az ott lévő katonák mind beugrottak a tankba, és ránk irányították az ágyút. Ekkor megtorpant a társaság. Sosem felejttem el: egy eladóköpenyes leány egy magyar zászlót a kezébe vett, és azt mondta: *„Gyávák vagytok? Ne féljete! Gyertek utánam!”*. Elindult a tankkal szemben, mi meg utána. A tank pedig nem lőtt! A tömeg pedig elérte a tankot, és többen közülünk oroszul kiáltották:

„Nem vagyunk fasiszták! Békét akarunk!”.

Pár perc múlva több katona is kijött a tankból, akikkel többen oroszul beszéltek. Aztán elénekeltük a Himnusz. Éneklés közben láttam, hogy három-négy gumikerekű, géppuskatornyos páncélautó jön a Margit-híd felől a 2-es villamos vonalán. A tömeg ekkor a Kossuth tér Rákóczi szobor felőli oldalán állt, a páncélautók megálltak a másik oldalon és a tornyukat felénk fordították. A megérkezésük után nem sokkal a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről – legalábbis így éreztem –, elkezdtek géppisztollyal lőni! Ropogott a géppisztoly tűz a fegyvertelen tömegre. Az orosz katonák ekkor beugrottak a tankba és fellőttek a Földművelésügyi Minisztérium tetejére! Sokáig látszott a leadott sorozat golyónyoma a homlokzaton. Később tudtuk meg, hogy odavezényelték fel az ÁVÓ-sokat, akik tüzet nyitottak. Az egyéni felvetésem, hogy ezzel nem csak a tömeg szétverése volt a cél, hanem az is: provokálják az oroszokat, hogy lépjenek fel erőszakosan a tüntetők ellen, hiszen nem tudhatták, hogy kik lőttek feléjük...

Aztán a tank gépágyúja elhallgatott. Ekkor a páncélautók is elkezdtek géppuskákkal tüzelni. Futottunk, én a Rákóczi szobor felé rohantam, ahol a metró készítése miatt egy akna volt, a földhányás mögé akartam lebújni, amikor is valami azt súgta belülről, hogy: *„Menjek onnan!”*

Menjek onnan!”.

Hallgattam erre az érzésre, és rohantam tovább a Nádor utca felé, mert úgy gondoltam, hogy ha a tömegre lőnek, akkor erre talán menekülni tudok. Be akartam menni egy házba, de be volt zárva. Betörtem az ajtót. Beugrottam, utána meg jöttek az emberek. Akik kint maradtak, azok nagy része lefeküdt, úgy próbált menedéket keresni. A páncélautók a nehézgéppuskákkal a fekvő embereket kezdték el lőni. Borzasztó volt.

Jó ideig eltartott ez. Később elindultam megkeresni a bátyámat, akit a menekülés közben elvesztettem. Reméltem, hogy ő is be tudott szaladni valahova. Kiderült, hogy ő a Földművelésügyi Minisztérium árkádsora alatt tudott meghúzódni. Amikor elhallgattak a géppuskák, halálos csend lett. Nem mentek el a páncélosok, csak nem lőttek. Ekkor egy orvos kiszaladt a sebesültekhez. Én is rohantam a bátyámhoz, és akkor ismét elkezdtek lőni, akkor visszarohtunk. Egy darabig lőttek, utána ismét elhallgattak a géppuskák.

Akkor újra kirohantam, láttam a földön a leszakított lábakat, fejeket... Megláttam egy gyereket mozgolódni, fölkaptam, hogy viszem az épületbe, hogy talán tudunk orvos keríteni, de kezeim között halt meg. Néztam, hogy van-e még sebesült a téren, akkor integetett egy nő, odarohantam, hogy „*Mi baja van?*”. Mondta, hogy nincs semmi baja, csak nem mer felállni. Akkor mondtam, hogy tettesse magát sebesültnek, én támogatom, és akkor talán nem lőnek ránk. Bekísértem egy házba. Később jöttek mentőautók és ÁVÓ-sok is. Nagy felfordulás volt.

A földön fekvve megtaláltam a barátomat, Mojzer Miklóst is – aki később a Szépművészeti Múzeum igazgatója lett. Ő kint maradt a téren, nem tudott elfutni, lefeküdt egy kandeláber mögé, úgy próbált védelmet találni. A páncélautó észrevette, hogy megbújt az oszlop mögött, többször rálőttek. A kandelábert el is találták, a szilánkok pedig megsebesítették. Az volt a szerencséje, hogy télikabátot viselt, és a válltömés, illetve a bélés felfogták a szilánkok nagy részét, így nem szenvedett súlyos sérüléseket. Felkaroltam őt, és haza akartam vinni, de a Nádor utcába le akartak tartóztatni az ÁVÓ-sok. Akkor mondtam, hogy egy sebesültet viszek, akkor végül tovább engedtek. Szerencsésen haza tudtam vinni barátomat. Ami a téren élénk tárult, az iszonyatos volt. Láttam például egy lakkcipőt lábbal, de csak az alsó részét, minden mást leszakított a géppuska... Szó szerint darabokra lőtték ott az embereket. Elhatároztam, hogy ezek után fegyvert veszek a kezembe! A Piarista Gimnázium épületébe – amiben akkor a Tudományegyetem Bölcsészkarja működött – mentem másnap, és beálltam az ott diákokból alakult nemzetőr csapatba, és abban szolgáltam a forradalom leveréséig.

1956. október 25. Interjú a Kossuth téri sortúzról Andrásfalvy Bertalannal

Írta: Tóth Gábor

2020. október 25. vasárnap, 00:00 - Módosítás: 2020. október 25. vasárnap, 09:34

Forrás: 1956. október 25. Tóth Gábor interjúja a Kossuth téri sortúzról Andrásfalvy Bertalannal. Vasárnap, 2019.

<https://vasarnap.hu/2019/10/23/1956-oktober-25-interju-andrasfalvy-bertalannal-a-kossuth-teri-sortuzrol/>